

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕТОДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

ПОЛЯНСЬКИЙ Олег Олександрович - Науково-дослідний інститут публічного права, м. Київ

УДК 351.74:343.431(477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.71>

У статті розкрито актуальність питання торгівлі людьми як одного з найбільших викликів сучасної епохи, яка, хоча й поступається лише незаконному обігу зброї та наркотиків за прибутковістю, залишається одним із найменш фізикованих для злочинців видів кримінального бізнесу. Встановлено, що транснаціональний характер цього явища потребує комплексних дій на різних рівнях для посилення захисту найбільш уразливих груп та гарантування базових прав людини. Особлива увага приділена ролі Національної поліції України, чия функціональна компетенція, визначена чинним законодавством, окреслює дієві підходи до реагування на загрози, пов'язані з торгівлею людьми.

Визначено, що методи адміністративної діяльності поліції, включаючи як загальні (переконання, заохочення, примус), так і спеціальні (поліцейське піклування, профілактичний облік, аналіз даних), здійснюють вплив на суспільні відносини задля зміцнення правопорядку, громадської безпеки й надання адресної допомоги постраждалим від торгівлі людьми. Обґрунтовано, що ефективність зазначених методів значною мірою визначається балансом між переконанням і примусом, гнучкістю їх застосування та суворим дотриманням нормативних вимог, а також адаптацією підходів до потреб окремих груп фізику. Узагальнення результатів дозволило зробити висновок про те, що адміністративно-примусові заходи поліції залишаються визначальним інструментом у протидії торгівлі людьми, сприяючи своєчасному реагуванню на злочи-

ни, притягненню винних до відповідальності та відновленню справедливості. Разом із цим, для ефективної боротьби з цим злочином доцільно розвивати не лише правові, а й соціальні та індивідуальні механізми підтримки, а також забезпечувати гнучке вдосконалення форм і методів діяльності поліції з урахуванням сучасних викликів і посиленням міжвідомчої взаємодії заради гарантування безпеки й захисту прав людини.

Ключові слова: методи, нормативно-правове регулювання, примус, адміністративний примус, Національна поліція України, правоохоронні органи запобігання, протидія, торгівля людьми.

Постановка проблеми

Торгівля людьми та експлуатація становлять тяжкі злочини проти людської гідності, що мають руйнівний вплив на дівчат, хлопців, підлітків, жінок і чоловіків, особливо якщо вони перебувають у вразливому становищі. На відміну від класичних форм рабства, які спиралися на відкрито расистські та дискримінаційні правові механізми, сучасне рабство виростає з ґрунту структурної нерівності й культурних норм, що толерують та легітимізують комерціалізацію та об'єктивацію осіб з найслабших і найуразливіших верств суспільства. Сучасна експлуатація залишається прихованою, але глибоко вкоріненою у соціальних і економічних процесах, що дозволяють систематично порушувати права людини, підтримуючи без-

карність для експлуататорів і посилюючи маргіналізацію жертв.

Запобігання злочинності у сфері торгівлі людьми є однією з найбільш значущих глобальних соціальних проблем сучасності, оскільки безпосередньо загрожує реалізації основоположних прав і свобод особистості та порушує ключові принципи міжнародного права й гуманітарних стандартів. В епоху глобалізації і стрімкого розвитку цифрових технологій правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми, стають дедалі складнішими й різноманітнішими за формою, охоплюючи вербування, переміщення, переховування, передачу чи одержання осіб із метою експлуатації, зокрема сексуальної, із застосуванням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану жертви, насильства або погроз, а також зловживання службовим становищем чи використанням матеріальної або іншої залежності. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах постійного оновлення нормативно-правової бази та необхідності вдосконалення методів боротьби з цим явищем. Враховуючи сучасні виклики і нову економічну реальність, дослідження ефективних методів запобігання злочинності у сфері торгівлі людьми стає надзвичайно важливим для створення дієвих механізмів профілактики та попередження правопорушень. Крім того, у процесі інтеграції України до міжнародних економічних структур необхідно забезпечити відповідність національних стандартів запобігання злочинності міжнародним вимогам, що підвищує значущість наукових досліджень і практичних рекомендацій у цій галузі.

Національна поліція України виконує ключове завдання із забезпечення реалізації та захисту прав і свобод усіх категорій громадян. Характер і зміст завдань, покладених на правоохоронні органи, зумовлюють необхідність застосування у їх діяльності специфічних методів, оскільки саме спосіб виконання державних завдань визначає рівень і якість досягнення правоохоронної мети. Це особливо актуально в контексті протидії торгівлі людьми, оскільки ефективність роботи поліції у цій сфері значною мірою залежить від правильно обраних і реалізованих методів. Відтак, зростає важли-

вість теоретичного осмислення та практичного дослідження методів діяльності Національної поліції України щодо забезпечення ефективної протидії торгівлі людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання методів діяльності національної поліції України щодо запобігання та протидії торгівлі людьми, стала предметом наукових пошуків таких дослідників Бандурки О.М., Безпалова О. І., Джафарова О. В., Карась О. В., Голосніченка І., Галунька В., Карпаєв В. В., Комзюк В.Т., Григорчак Д. В., Аркуші Л., Дрьоміна В.М., Жаровської Г.П. та ін.

Метою статті є визначення та комплексний аналіз методів діяльності національної поліції України щодо запобігання та протидії торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу

У сучасних умовах проблема торгівлі людьми набула небачених масштабів і стала одним із найгостріших викликів глобалізованого світу, оскільки ця злочинна діяльність посідає третє місце серед найприбутковіших сфер організованої злочинності після незаконного обігу зброї та наркотиків, але водночас має для злочинців значно менший рівень ризику викриття та покарання. Ця ситуація зумовлює необхідність постійної охорони й захисту найуразливіших верств населення, що, у свою чергу, покладає на Національну поліцію України важливу роль у сфері попередження та протидії торгівлі людьми, причому саме функціональна компетенція поліції, закріплена чинним законодавством, визначає практичні шляхи й методи реагування на сучасні загрози. Зростаючий масштаб та транснаціональний характер торгівлі людьми викликає глибоке занепокоєння не лише на національному, а й на міжнародному рівні, оскільки глобалізація створює нові канали, механізми і моделі експлуатації, що потребує розробки та впровадження більш ефективних заходів правоохоронної та профілактичної політики для захисту базових прав і свобод людини в усьому світі.

Як зазначає О. І. Безпалова, поняття «метод» у будь-якій діяльності визначає спосіб її здійснення та засоби, які для цього використовуються. У поліцейській діяльності, що має управлінський характер і спрямована на вплив на суспільні відносини задля досягнення таких цілей, як охорона прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку, методи є різновидами загальних методів державного управління. На її думку, методи поліцейської діяльності можна охарактеризувати як законодавчо закріплені способи впливу суб'єктів поліцейської діяльності на суспільні відносини з метою забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод громадян, захисту інтересів суспільства і держави, протидії злочинності та надання допомоги особам, які цього потребують з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій [1].

Колектив авторів у складі О.І. Безпалової, О.В. Джафарової, С.М. Князева та інших визначає методи адміністративної діяльності поліції як передбачені адміністративно-правовими нормами засоби, прийоми й способи, за допомогою яких поліція впливає на суспільні відносини з метою реалізації своїх правоохоронних завдань і функцій [2]. В свою чергу, В.А. Глуховець підкреслює, що методи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ слід розуміти як певні способи і засоби практичного виконання поліцейськими своїх обов'язків, які відповідають характеру та обсягу наданих їм повноважень [3].

Дії Національної поліції України у сфері протидії торгівлі людьми реалізується через адміністративно-правові форми й спеціально розроблені адміністративно-правові методи, які мають на меті максимально ефективно впровадження заходів щодо попередження та подолання цього злочину, а також надання допомоги й захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми. У процесі практичної реалізації таких форм і методів поліція забезпечує всебічний підхід до виявлення, припинення та профілактики злочинної діяльності, а також сприяє відновленню прав і свобод потерпілих.

Діяльність Національної поліції України, як і інших органів виконавчої влади, реалізується через визначені форми державного управління та базується на застосуванні різних методів правового регулювання. В межах своєї компетенції уповноважені посадові особи Національної поліції мають право видавати адміністративні акти різного юридичного значення, укладати адміністративно-правові договори, а також здійснювати інші юридично значущі дії, які формують систему правових форм діяльності поліції. До неправових форм належать організаційні дії та заходи матеріально-технічного забезпечення, що самі по собі не спричиняють юридичних наслідків, проте суттєво сприяють ефективній реалізації основних напрямів поліцейської діяльності, забезпечують виконання завдань та підтримують належний рівень функціонування органів Національної поліції.

Адміністративна діяльність поліції здійснюється шляхом цілеспрямованого впливу суб'єкта на об'єкт за допомогою різноманітних методів, які визначаються співвідношенням мети діяльності та засобів її досягнення. Конституційна вимога забезпечення пріоритету прав і свобод людини в діяльності державних органів зумовлює необхідність збалансовано визначати форми та методи адміністративної діяльності поліції. З одного боку, імперативний характер адміністративної діяльності потребує чіткої регламентації, а з іншого – вимагає обмеження надмірної зарегульованості певних відносин. Сучасні умови диктують потребу у впровадженні нових форм і методів діяльності поліції, що ґрунтуються на поєднанні ефективних принципів організації та управління, при цьому базовим принципом має залишатися безумовний пріоритет прав і свобод людини.

Загальновизнаними й універсальними методами державної діяльності, які застосовуються в усіх сферах і на всіх рівнях управління, виступають переконання та примус, оскільки саме ці методи формують зміст, структуру й конкретні прояви інших інструментів впливу в державному управлінні, визначаючи при цьому характер відносин влади й підпорядкування через ре-

алізацію механізму прав і обов'язків. Саме завдяки переконанню й примусу система державного управління забезпечує належний порядок, стабільність та організованість у суспільстві, ефективно регулює поведінку громадян, підтримує дисципліну, а також формує основу для дотримання закону, захисту прав і свобод людини, забезпечення громадської безпеки й нормального функціонування всіх державних та громадських інституцій. Через ці методи держава не лише забезпечує виконання законів і рішень, а й активно впливає на правову культуру населення, стимулюючи свідоме дотримання норм та принципів суспільного життя, а також попереджає можливі порушення завдяки поєднанню виховного впливу переконання і регулятивної сили примусу [4].

Кожна форма адміністративної діяльності органів Національної поліції супроводжується застосуванням відповідних методів, які виступають як сукупність спеціальних прийомів, засобів і способів, системно згрупованих для досягнення конкретної мети цієї діяльності, причому етимологічно термін «метод» означає певний прийом або систему прийомів, що використовуються у певній галузі для отримання бажаного результату. У сфері державного управління методи розглядаються як інструменти практичної реалізації основних завдань і функцій суб'єктів управління, а це означає, що метод управління – це спосіб організації та здійснення управлінських функцій, який характеризує вплив суб'єкта управління на відповідний об'єкт і може бути як індивідуальним, так і колективним, відрізняючись гнучкістю, комплексністю й спрямованістю на забезпечення ефективної взаємодії між усіма елементами системи управління для досягнення стратегічних цілей. Таким чином, методи є невід'ємною складовою змісту адміністративної діяльності поліції та визначають її практичну результативність у процесі виконання правоохоронних функцій [5].

О. Карась визначає метод адміністративної діяльності Національної поліції як цілеспрямований спосіб поведінки, що охоплює набір повторюваних дій і засобів, які спрямовані на вирішення завдань із забезпечен-

ня публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, захисту інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, а також надання допомоги особам, які цього потребують через особисті, економічні, соціальні причини чи внаслідок надзвичайних ситуацій у межах, визначених законодавством [6].

На думку І. Голосніченка та В. Галуцька, методи адміністративної діяльності – це передбачені адміністративно-правовими нормами засоби, прийоми та способи, за допомогою яких поліція впливає на суспільні відносини для реалізації своїх правоохоронних завдань і функцій. В. Галуцько також підкреслює, що методи адміністративної діяльності публічної адміністрації – це способи та прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових відносин з метою публічного забезпечення прав і свобод людини, а також нормального функціонування громадянського суспільства та держави [7].

На нашу думку, виконання будь-яких завдань державних органів відбувається у певній формі, що передбачає послідовне здійснення конкретних дій, порядок яких часто визначений спеціальними нормативними актами. Відтак, робота правоохоронних органів у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми здійснюється у визначених формах і за допомогою відповідних методів, що дозволяє забезпечити найбільш ефективно виконання завдань, покладених на ці органи законодавством. Таким чином, методи адміністративно-правового регулювання Національної поліції України слід розглядати як інструменти, які за своєю суттю є способами і прийомами впливу на окремих осіб, суспільство та органи влади з метою забезпечення виконання визначених законом завдань, функцій і повноважень, що сприяє ефективному адміністративно-правовому регулюванню у цій сфері. У процесі практичної діяльності поліція повинна діяти у формах, визначених законодавством, і дотримуватися основних вимог до застосування форм та методів адміністративної діяльності. Зокрема, ці дії мають здійснюватися виключно в межах закону, відповідати пе-

редбаченим повноваженням поліцейських та реалізовуватися у спосіб, чітко регламентований нормативно-правовими актами.

Загальноприйнята класифікація методів, які використовує поліція у сфері протидії торгівлі людьми, передбачає їх поділ на загальні та спеціальні. До загальних методів адміністративної діяльності поліції належать переконання, заохочення та примус. Водночас у юридичній літературі до спеціальних методів діяльності поліції у цій сфері відносять такі, як поліцейське піклування, збирання та аналіз даних, а також профілактичний облік. Зазначені методи закріплені, зокрема, в «Інструкції зі збору та моніторингу статистичної інформації щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми» [8].

У контексті України ризик торгівлі людьми без супроводу значно зростає під впливом низки факторів, серед яких – політична та економічна нестабільність, спричинена збройним конфліктом, посилення безкарності, ослаблення національної системи захисту, погіршення умов життя, а також відсутність законних і безпечних шляхів міграції для громадян третіх країн, які перебувають у країні без доступу до захисту. Особливої актуальності ця проблема набуває з огляду на те, що понад 90% осіб, які змушені залишати Україну, складають жінки та діти, що потребує термінового впровадження заходів захисту з урахуванням статі, віку, культури та різноманіття цих груп населення. Діти, які залишилися без сімейної підтримки чи були розлучені зі своїми родинами під час переміщення – незалежно від статусу (біженці, внутрішньо переміщені особи, особи без громадянства, ті, хто перебуває у нерегулярному адміністративному становищі) – є особливо вразливими до експлуатації та потрапляння в ситуації торгівлі людьми як на території України, так і у країнах, що їх приймають.

Досліджуючи методи діяльності Національної поліції України у сфері протидії торгівлі людьми, особливо в умовах збройної агресії, необхідно враховувати реалії та фактичні обставини, які значно змінилися порівняно з довоєнним періодом. Впровадження певних методів управління в цей час потребує особливо зваженого підходу,

оскільки неправильний вибір може призвести до соціального напруження й інших негативних наслідків. Тому важливо, щоб співвідношення між переконанням і примусом визначалося з урахуванням інтересів держави, а також прав і інтересів громадян, забезпечуючи ефективне управління й водночас дотримання основних прав людини.

Вибір і застосування певного методу адміністративно-правової діяльності Національною поліцією обумовлюється сукупністю як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що впливають на реальний процес управління, – зокрема, враховуються актуальні завдання, поставлені перед суб'єктом адміністративної діяльності, специфіка та стан як об'єкта, так і самого суб'єкта діяльності, особливості конкретної життєвої ситуації, а також інші обставини, які можуть виникати у зовнішньому чи внутрішньому середовищі. Саме тому в практиці адміністративної діяльності поліції доцільно забезпечувати гнучкість та адаптивність вибору методів, щоб ефективно реагувати на змінні умови та досягати поставлених цілей у найоптимальніший спосіб, тому варто підкреслити, що феномен торгівлі людьми відрізняється складністю правового статусу жертв, адже на різних етапах цього процесу особа може перебувати як у легальному, так і в нелегальному становищі. Це ускладнює однозначне визначення торгівлі людьми виключно як незаконного чи неправомірного явища загалом. За результатами різних досліджень, жертви торгівлі людьми, які піддаються експлуатації, нерідко змушені балансувати між легальним і нелегальним статусом, що залежить від обставин та стадії злочинного процесу. Водночас, на наш погляд, ключовою метою торгівлі людьми є саме експлуатація особи у злочинних цілях, а втягнення до кримінальних мереж та використання у протиправних інтересах становить невід'ємну складову такого явища.

Професор, академік О.М. Бандурка вважає, що основним і визначальним методом діяльності поліції щодо забезпечення правопорядку є саме метод переконання, який полягає у впливі на свідомість і поведінку людей задля формування у них правильних переконань та усвідомлення необхідності

добровільного і сумлінного виконання вимог закону й інших правових норм. Зміст цього методу охоплює комплекс різноманітних конкретних заходів і засобів впливу на населення, які в практичній діяльності поліції реалізуються через такі форми, як правове виховання, постійне інформування громадян про стан правопорядку та боротьби із злочинністю, агітаційно-роз'яснювальна робота, критика антигромадських проявів, застосування заходів заохочення, цілеспрямована робота з правопорушниками та представниками груп ризику, а також поширення і популяризація передового досвіду у сфері боротьби з порушеннями громадського порядку [9].

Ми погоджуємося з позицією видатного науковця щодо важливості індивідуального підходу до осіб із груп ризику, однак у межах нашого дослідження вважаємо цей метод обмежено ефективним, оскільки значна частина потенційних жертв уже усвідомлює можливі ризики і демонструє базову обізнаність щодо загроз торгівлі людьми, водночас, у реальних обставинах багато жертв опиняються у ситуаціях, які наближаються до інституційного рабства, зокрема в умовах боргової кабали, коли люди змушені використовувати свою працю як заставу за отриману позику. У таких випадках особи фактично потрапляють у стан кріпацтва, а всі умови трудових відносин перебувають під повним контролем кредитора, який одноосібно визначає момент погашення боргу, що часто робить ці взаємини безстроковими й посилює залежність боржника. До цієї ж групи експлуатації належать примусова праця, секс-праця та проституція, де навіть за умови формального виконання роботи на погашення боргу особа стикається з додатковими витратами на житло, харчування чи одяг, що лише збільшує заборгованість і з часом може бути передана наступним поколінням. Таким чином, проблема інституційного рабства та боргової кабали поглиблюється і вимагає комплексних підходів, які виходять за межі простого інформування та охоплюють систему правового захисту, соціальної підтримки й ефективного державного контролю.

Нам імпонує позиція дослідника Продана Т.В., який підкреслює, що на індивіду-

альному рівні ефективна протидія торгівлі людьми вимагає цілеспрямованого корекційного впливу на поведінку осіб із груп ризику, особливо важливо, на думку автора, надавати цим особам консультації щодо можливостей і процедур офіційного працевлаштування за кордоном, роз'яснювати правила безпечного поводження з особистими документами, а також проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу на пунктах пропуску для ознайомлення з функціонуванням Національної гарячої лінії з питань протидії торгівлі людьми та іншими механізмами захисту. Водночас особлива увага має бути зосереджена на таких уразливих категоріях, як діти-сироти, члени багатодітних і малозабезпечених сімей, одинокі матері, жертви домашнього насильства, а також молоді жінки, задіяні у модельному бізнесі. Впровадження індивідуалізованих профілактичних заходів, на думку науковця, дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики та підвищувати рівень обізнаності серед найбільш уразливих до експлуатації осіб, що є важливою складовою загальної стратегії протидії торгівлі людьми [10].

Відсутність жорсткої нормативної регламентації для заходів переконання є цілком обґрунтованою, оскільки ці заходи, на відміну від примусу, не пов'язані з обмеженням прав і свобод людини. Саме завдяки цьому передбачається можливість застосування більшої гнучкості у доборі тих способів переконання, які найбільш ефективно відповідають конкретній ситуації. Таким чином, заходи переконання не завжди отримують чітке закріплення у нормативно-правових актах, що дозволяє посадовим особам адаптувати методи впливу відповідно до індивідуальних обставин та забезпечувати досягнення виховної й профілактичної мети без порушення основних прав особи.

У правоохоронній діяльності органів поліції застосування адміністративного примусу, визначеного нормами адміністративного права, відіграє провідну роль у досягненні завдань і реалізації функцій поліції. Сутність примусу полягає у цілеспрямованому впливі на волю підвладного суб'єкта для того, щоб змінити її і спонукати до соціально необхідної поведінки, при цьому державна сила

об'єктивує волю володарюючого суб'єкта, нав'язує її підлеглому й допускає використання насильства лише як виключно вимушеного елемента впливу. Примус виступає процесом, у якому індивідуальна воля особи пригнічується шляхом зовнішнього впливу, що змушує індивіда або виконати певні дії, або утриматися від них відповідно до вимог суспільства чи держави. У цьому контексті примус відіграє роль ефективного інструмента регулювання поведінки, спрямованого на забезпечення соціальної дисципліни й дотримання встановлених норм у державному управлінні та правопорядку [11].

Державно-правовий примус охоплює застосування законів, правил і норм, що визначають та регулюють поведінку громадян і організацій у межах держави, і може бути спрямований на досягнення різних завдань, таких як запобігання і придушення загроз державній безпеці, включаючи протидію тероризму, організованій злочинності та іншим видам загроз. Крім цього, державно-правовий примус використовується для захисту прав і свобод громадян, що передбачає застосування правових механізмів для покарання тих, хто порушує ці права, а також для регулювання економічних відносин та інших сфер суспільного життя, включаючи виконання міжнародних зобов'язань держави. Таким чином, державно-правовий примус виступає універсальним інструментом забезпечення правопорядку, гарантування безпеки та реалізації державної політики у різних сферах [12].

У цьому контексті важливо підкреслити, що концептуалізація силового примусу держави (*Vi victa vis est* – «Сила перемагається силою») та його співвідношення з категоріями насильства і сили були характерними як для філософських напрацювань кінця XIX – початку XX століття, так і для сучасних філософсько-правових досліджень. При цьому ідея застосування державного примусу задля досягнення загального блага, миру, державної безпеки й утвердження справедливості бере свій початок ще в античній філософії, зокрема у працях Платона та Аристотеля, де силовий примус розглядався як дії, що чиняться проти або поза волею особи, на яку вони спрямовані [13].

Як цілком слушно зазначає Т. Хомич, у низці випадків поняття «насильство» і «примус» використовуються як синоніми, що обумовлено їхнім спільним тлумаченням у різних словниках та енциклопедіях. У цих джерелах під насильством зазвичай мається на увазі застосування соціальним суб'єктом різноманітних форм примусу, включаючи й збройний вплив, щодо інших соціальних суб'єктів з метою здобуття чи збереження влади, завоювання певних прав і привілеїв. Насильство трактується як примусова дія, що охоплює силування, поневолення, змушування, заставляння або нав'язування повинності іншому суб'єкту [14].

Адміністративний примус є особливим видом державного примусу, що забезпечує реалізацію ключових правоохоронних функцій через механізми відповідальності – кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, майнової, а також шляхом інших примусових заходів щодо осіб, які не виконують правові вимоги добровільно. Слід зазначити, що вид державного примусу визначається тією галуззю права, якою регламентовано підстави та порядок його застосування. Заходи адміністративного примусу охороняють суспільні відносини у сфері державного управління, незалежно від специфіки порушених норм.

Наразі в наукових колах відсутня єдність щодо визначення адміністративного примусу, його мети, видів та ознак. Так, Т. Коломєць розглядає адміністративний примус як особливий різновид державно-правового примусу, що виражається у способах офіційного фізичного або психологічного впливу з боку уповноважених державних органів, а іноді й громадських організацій, на фізичних чи юридичних осіб через встановлення особистих, майнових чи організаційних обмежень їхніх прав і свобод у випадках протиправної поведінки чи надзвичайних обставин. Метою цього впливу виступає запобігання і припинення правопорушень, забезпечення провадження у справах, притягнення винних до відповідальності та локалізація наслідків надзвичайних ситуацій [15].

У підручнику «Адміністративне право» адміністративний примус трактується як

система психологічного чи фізичного впливу на свідомість і поведінку людей для досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, підтримки правопорядку і законності [16]. Окремі науковці пропонують визначати адміністративний примус як застосування передбачених адміністративно-правовими нормами заходів морального, майнового чи фізичного характеру до осіб, які не перебувають у підпорядкуванні, незалежно від їхньої волі, з метою охорони суспільних відносин, попередження і припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення. Таким чином, адміністративний примус є складовою державного примусу і розглядається як один із ключових методів здійснення державної влади [17].

У своїй діяльності поліція широко застосовує всі види адміністративного примусу, що отримало законодавче закріплення в окремому п'ятому розділі Закону України «Про Національну поліцію» під назвою «Поліцейські заходи». У науковому розумінні ці поліцейські заходи, за винятком заходів кримінально-процесуального характеру, по суті є формами адміністративного примусу. Відповідно до статті 29 Закону, поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного чи примусового характеру, що обмежує певні права та свободи людини і застосовується поліцейськими для забезпечення виконання їх повноважень у межах закону. Стаття 30 Закону визначає види поліцейських заходів, зокрема заходи реагування на правопорушення, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, а також поліцейські превентивні заходи і заходи примусу, які застосовуються для захисту прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці та порядку або припинення їх порушення. Додатково, поліція може застосовувати й інші заходи, передбачені окремими законами [18].

Ми підтримуємо думку Я. Є. Меженного, який наголошує, що адміністративно-примусові поліцейські заходи відіграють ключову роль у структурі адміністративної діяльності поліції, оскільки саме вони забезпечують безперешкодне проведен-

ня профілактичних заходів із запобігання правопорушенням, надійну охорону прав, свобод та інтересів громадян, підтримання громадського порядку й суспільної безпеки, а також ефективно припинення правопорушень, збирання доказів, оперативне встановлення і затримання правопорушників, притягнення винних до відповідальності та відновлення справедливості у суспільстві, тому чим більш результативно Національна поліція України буде застосовувати адміністративні заходи примусу, тим вищою стане якість протидії злочинності і тим ефективнішим буде процес попередження правопорушень, зокрема у такій чутливій сфері, як протидія торгівлі людьми [19].

Підсумовуючи можемо зазначити торгівля людьми набула загрозливих масштабів і стала одним із найприбутковіших та найменш ризикованих для злочинців видів організованої злочинності, що зумовлює необхідність посилення захисту вразливих верств населення та активної ролі Національної поліції України у цій сфері. Функціональна компетенція поліції, закріплена законодавством, визначає практичні шляхи й методи реагування на сучасні загрози, а зростаючий масштаб і транснаціональний характер торгівлі людьми вимагають впровадження дієвих профілактичних та правоохоронних заходів на національному й міжнародному рівнях. Методи діяльності поліції, визначені як законодавчо закріплені способи впливу на суспільні відносини задля забезпечення публічної безпеки, порядку, захисту прав і свобод громадян, охоплюють як загальні (переконання, заохочення, примус), так і спеціальні методи (поліцейське піклування, профілактичний облік, збирання та аналіз даних). Застосування цих методів у межах адміністративно-правових форм діяльності дозволяє поліції комплексно реагувати на виклики торгівлі людьми, забезпечуючи не лише виявлення та припинення злочинів, а й надання допомоги постраждалим.

Висновки

Ефективність адміністративної діяльності поліції залежить від чіткого дотримання

законодавчих вимог, вибору найбільш доцільних форм і методів, а також балансу між використанням переконання та примусу з урахуванням інтересів як держави, так і громадян. Залежно від актуальних завдань і особливостей ситуації, поліція має проявляти гнучкість і адаптивність у виборі методів реагування, що особливо важливо в умовах збройної агресії та соціальної нестабільності. Адміністративно-примусові поліцейські заходи, як показує досвід, є ключовим інструментом забезпечення профілактики, ефективного реагування на правопорушення, притягнення винних до відповідальності та відновлення справедливості. Водночас, поряд із адміністративним примусом, важливу роль відіграють індивідуалізовані профілактичні заходи, особливо для груп ризику: дітей, жінок, жертв домашнього насильства, які потребують не лише інформування, а й комплексної правової та соціальної підтримки. З огляду на складність правового статусу жертв торгівлі людьми, необхідність правового захисту, соціальної підтримки та ефективного державного контролю стає очевидною. Усе це підкреслює важливість подальшого вдосконалення форм і методів діяльності Національної поліції України, їх адаптації до змін середовища і посилення взаємодії з іншими суб'єктами державної влади та громадянським суспільством для протидії торгівлі людьми та забезпечення безпеки й правопорядку.

Література

1. Поліцейська (адміністративна) діяльність: навч. посіб. / [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.О. Шатрава та ін.], за заг. ред. О.І. Безпалової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2020. 396 с.
2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник/ за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М. Бандурки; [О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князев та ін.; передм. О.М. Бандурки]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd522305-188a-4dfc-8b1e-db8239eff653/content>
3. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. посібник / Кол. авт.; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глухверя. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с
4. Могілевська Л. До характеристики методів діяльності національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 12. С.192-196 DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.36>
5. Ткаченко Р.О. Методи адміністративної діяльності органів національної поліції як об'єкт громадського контролю. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С.84-89. DOI: 10.31733/2078-3566-2018-4-84-89
6. Карась О. В. Особливості закріплення методів адміністративної діяльності Національної поліції в Законі України «Про Національну поліцію». *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Вип. 2. С. 114–121.
7. Карбовський Д.О. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних органів національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2(23) Том 3. С.164-167.
8. Про затвердження Інструкції зі збору та моніторингу статистичної інформації щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Міністерство соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ України. Наказ від 11.01.2016 № 4/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0169-16#Text>
9. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник/ за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М. Бандурки; [О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князев та ін.; передм. О.М. Бандурки]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd522305-188a-4dfc-8b1e-db8239eff653/content>
10. Продан Т.В. Актуальні питання протидії торгівлі людьми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С.443-445.

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/104>

11. Припутень Д. С. Примус у службовому праві як інтегративна категорія: деякі вихідні позиції теоретико-правової інтерпретації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 33. С. 51–55.

12. Гайду С.О. Державно-правовий примус як метод реалізації політичної функції України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Випуск 80: частина I Серія ПРАВО. С.18-23. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.2>

13. Припутень Д. С. Примус у службовому праві як інтегративна категорія: деякі вихідні позиції теоретико-правової інтерпретації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 33. С. 51–55.

14. Хомич Т.М. Поняття насильства і примусу та їх співвідношення *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія: «Право». 2012. № 2 (6). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12kmtys.pdf>

15. Адміністративне право України: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. / За заг.ред. Т.О. Коломоець. К.: Істина, 2012. 528 с

16. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.: за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – 2-е вид., перероб. та допов. Х.: Право, 2013. 656 с

17. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина \ Ред. Колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво "Юридична думка", 2004. 584 с.

18. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

19. Меженний Я. Е. Стан нормативно-правового регулювання застосування адміністративно-правового примусу органами Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 504-507.

ADMINISTRATIVE AND LEGAL METHODS OF THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN PREVENTING AND COMBATING HUMAN TRAFFICKING

The article reveals the relevance of the issue of human trafficking as one of the greatest challenges of the modern era, which, although second only to the illegal trafficking of weapons and drugs in terms of profitability, remains one of the least risky types of criminal business for criminals. It is established that the transnational nature of this phenomenon requires comprehensive actions at various levels to strengthen the protection of the most vulnerable groups and guarantee basic human rights. Particular attention is paid to the role of the National Police of Ukraine, whose functional competence, defined by current legislation, outlines effective approaches to responding to threats associated with human trafficking. It is determined that methods of administrative police activity, including both general (persuasion, encouragement, coercion) and special (police care, preventive accounting, data analysis), have an impact on public relations in order to strengthen law and order, public safety and provide targeted assistance to victims of human trafficking. It is substantiated that the effectiveness of these methods is largely determined by the balance between persuasion and coercion, the flexibility of their application and strict adherence to regulatory requirements, as well as the adaptation of approaches to the needs of individual risk groups. The generalization of the results allowed us to conclude that administrative and coercive police measures remain a key tool in combating human trafficking, contributing to a timely response to crimes, bringing perpetrators to justice and restoring justice. At the same time, to effectively combat this crime, it is advisable to develop not only legal, but also social and individual support mechanisms, as well as to ensure flexible improvement of the forms and methods of police activity, taking into account modern challenges and strengthening interdepartmental interaction in order to guarantee security and protect human rights.

Key words: methods, regulatory and legal regulation, coercion, administrative coercion, National Police of Ukraine, law enforcement agencies, prevention, counteraction, human trafficking.